

RAPPORT OVER HET STANDAART-ORGEL IN DE KERK VAN DE REMONSTRANTS-GEREFORMEERDE
GEMEENTE VAN HOOGEVEEN.

Uit de "Algemeene bepalingen, voorschriften, omschrijving, en prijsberekening" van de firma Standaard te Schiedam, datum 8 september 1925, komen de thans volgende gegevens:

- a. Het orgel zal worden gemaakt in eigen werkplaatsen volgens het Rein-pneumatisch Kegelsysteem, met toepassing onzer speciale tegenwicht-methode, waardoor alle veertjes, scharniertjes en verdere teedere deeltjes overbodig zijn geworden.
(zie pag: 1.)
- b. Het metalen pijpwerk wordt, in verband met acoustiek en inhoud van de kerk berekende mensuren genomen.
In eigen werkplaatsen wordt het metaal gemengd en gegoten, zoodat het tingehalte van iedere pijp, de zwaarte en soldeervastheid, ten volle gegarandeerd worden.
....., terwijl de grootste pijpen uit zwaar alluminium zullen worden samengesteld.
Frontpijpen worden met geheel opgeworpen labiums, sprekend als Prestant en als zilver glanzend, afgewerkt.
(zie pag: 2.)
- c. De windleidingen of toevoerkanalen worden van stevig grenenhout met ruim berekende doorlaatopeningen aangebracht.
..... De montage geschiedt zoodanig, dat nimmer scherpe hoeken voorkomen en de wind dus stootvrij, de windlade en het pijpwerk bereiken kan.
(zie pag: 3.)
- d. Samenstelling:
Handklavier van 54 toetsen (C - f'''')
Voetklavier van 24 toetsen (C - b)
Drukknoppen voor "Piano", "Forto", "Tutti" en "Aflosser".
Tremulant met verstelbaar slagtempo, volgens ons nieuwste systeem.
Vrije registercombinatie over alle registers met drukknoop-inrichting.
Kast in stijl van het Kerkgebouw.
Massief eiken speeltafel, als een schrijfbureau over klavier en registers stofdicht te sluiten.
(zie pag: 7.)

e. Dispositie:

1. Prestant 8'	54 pijpen, waarvan 24 frontsprekend.	
2. Zacht gedekt 16'	54 pijpen, waarvan 24 op aparte lade.	
3. Roerfluit 8'	54 pijpen.	
4. Viola d'Amore 8'	54 pijpen, waarvan 12 Gedekt 16'	
5. Voix Celeste 8'	42 pijpen.	
6. Aeoline 8'	Harp intonatie.	
7. Melofoon 4'	54 pijpen.	
8. Orkestfluit 4'	24 pijpen, waarvan Bas.	12. Koppel Pedaal Manuaal.
9. Concertfluit 4'	30 pijpen, waarvan Discant.	13. Tremulant.
10. Cor de Nuit 2'	54 pijpen.	14. Super Octaafkoppel.

Pedaal:

11. Subbas 16' Aantal sprekende pijpen 408 stuks.

Twintig jaar absolute garantie wordt op het orgel verleend.

Prijs: F. 3190.-

Prijs met behoud van het oude front:

- 2975.-

Tot zover de gegevens uit het rapport over het Standaard-orgel.

Uw huidige predikant, J.R.Nienhuis, heeft enig speurwerk verricht en het volgende aan het licht gebracht:

Op de algemene vergadering van 25 november 1925 werd besloten het bovengenoemde Standaard-orgel aan te schaffen. Ook werd de tekening voor het nieuwe orgelfront, gemaakt door de heer Oets, goedgekeurd.

De fa. Standaard behoefde dus geen orgelfront te leveren waarvoor hem F 190.- op de aanneemsom (van F 3270.-) (zie aanneemsom in bovenstaand rapport!) werd ingehouden. Op 21 maart 1926 had de inwijding plaats van het nieuwe orgel, m.m.v. de heer Mulder, organist te Meppel.

Reeds in 1947 lezen wij in de notulen:

"Reparatie orgel. Het blijkt dat het orgel na de verrichte reparaties nog steeds niet in orde is. De Standaardfabriek is hiervan op de hoogte gebracht. In antwoord hierop ontvangt de Remonstrantse Gemeente een schrijven van de Fa. Standaard, waarin een algehele revisie wordt aanbevolen. De kosten hiervan zullen F 750.- bedragen.

Daar men voor de laatste vernieuwingen bericht heeft ontvangen, dat het orgel voor F 165.- weer in orde gemaakt kan worden, wordt besloten de fa. Standaard te verzoeken het orgel in orde te brengen voor men tot betaling zal overgaan."

Men is kennelijk niet ingegaan op het voorstel van de fa. Standaard het gehele orgel te laten reviseren voor F 750.- want in 1951 heeft er een reparatie plaats gevonden voor F 20.-. Wat men heeft gerepareerd en door wie dit is gebeurd is niet bekend.

Misschien dat enkele Uwer zich dit nog kunnen herinneren.??

10 jaar lang komt het orgel niet ter sprake totdat in 1960 de fa. Leeflang uit Apeldoorn een reparatie wordt gegund voor F 3000.-. Deze reparatie wordt inderdaad uitgevoerd.

In deze aanneemsom is begrepen een bedrag van F 500.- voor vernieuwing van de membranen. Ook besluit de kerkeraad een onderhoudsabonnement te nemen.

Na deze reparatie is er, voor zover bekend, geen noemenswaardige werkzaamheid aan het orgel verricht.

De trieste balans van het huidige orgel heeft een merkwaardige tegenstelling tot het relaas van het voorgaande instrument.

In 1886 is er een Remonstrantse Gemeente in Hoogeveen. Deze maken gebruik van een zaal waarin een Amerikaans harmonium staat. Dit "orgel" werd overgeplaatst naar het nieuwe Kerkgebouw (1894). (op de galerij)

Jaarverslag 1896: "In een volgend verslag hopen wij te kunnen mededelen, dat het Amerikaansche orgel, 't welk het gezang der gemeente bij de godsdienstoefeningen begeleidt, door een orgel met pijpen en registers is vervangen. De nodige fondsen daarvoor zijn toegezegd en het Bestuur heeft goede moed in zijne pogingen tot het bekomen van een zwaarder en welluidender kerkorgel te zullen slagen."

Jaarverslag 1897: "De hoop aan het einde van het vorig verslag uitgesproken werd gelukkig vervuld; onze Gemeente is in het bezit gekomen van een pijp-orgel, afkomstig uit de Hervormde Kerk te Coevorden, dat door de orgelfabrikant J. Proper te Kampen geheel is vernieuwd en hersteld. Ons nieuwe(!) orgel, zuiver en krachtig van toon, voorziet in een lang gevoelde behoefte, en strekt met zijn aardig front ons vriendelijke Kerkje tot sieraad".

Uit verdere notulen: a. de heer Proper maakte voor de Hervormde Kerk van Coevorden een nieuw orgel,
 b. het vrijkomende orgel wordt door de heer Proper te koop aangeboden aan de Remonstrantse Gemeente te Hoogeveen,
 c. het vrijkomende orgel zal geheel geschikt gemaakt worden voor de Remonstrantse Kerk in Hoogeveen,

d. prijs ± F 800.-

e. afmetingen: 5 m. breed, 4 m. hoog, 2 m. diep.

In 1920 gaat het orgel mankementen vertonen en verliest aan zuiverheid en kracht. Uit de notulen van 1926: "In de loop van het jaar kreeg het Bestuur de overtuiging dat van het bestaande orgel niet veel goeds te maken was, zodat het in het belang van de gemeente zou zijn, als tot aanschaffing van een geheel nieuw orgel werd overgegaan."

Het orgel dat in 1897 in de Remonstrantse Kerk werd geplaatst, blijkt, volgens gegevens van de heer S. A. Meijer, beheerder van het kerkelijk bureau van de Hervormde gemeente te Coevorden, door Theodorus Faber, Groningen, gemaakt te zijn in het jaar 1657 !!. Het orgel moet een juweeltje geweest zijn van 17e eeuwse orgelbouwkunst waarin vermoedelijk nog ouder materiaal is verwerkt.

De aanleiding tot de verkoop van dit orgel door de Hervormde gemeente van Coevorden is de grote brand van ± 1894 die kerk en orgel teisterde.

Huidige toestand van het Standaardorgel.

A.

Het Rein-pneumatisch Kegelsysteem, dat bij de bouw van dit orgel is toegepast, heeft een halve eeuw (ongeveer) toepassing gevonden.

Thans komt men algemeen tot de conclusie dat noch dit systeem noch elektrische overbrenging of electro-pneumatische traktuur voldoen aan de eisen die aan een goed orgel gesteld mogen worden.

Uitsluitend het zuiver mechanische orgel voldoet aan de eis van elke goed organist en orgelbouwer. De intenties van elke bespeler kunnen bij toepassing van dit systeem, optimaal worden gerealiseerd.

Er is dan ook in het zogenaamde Regeerwerk nogal lekkage, ondanks de door Leeflang uitgevoerde reparaties. (1960)

Vooraf de register-pneumatiek zal aan een algehele restauratie moeten worden onderworpen wil het geheel weer goed gaan functioneren. (voor zover er van goed functioneren sprake kan zijn bij een dergelijk orgelbouwsysteem.)

(Lekkage bij: FIS, A, dis, cis; aïs; e'; g'; c''', d''', e'''.)

B.

Het pijpwerk, waarvan de grootste pijpen van aluminium zijn gemaakt, zijn allen van zeer veel kernsteken voorzien. Dit bewerkt een gemakkelijke aanspraak van de pijp maar geeft karakterloosheid aan de pijp. *Leen*

De tweeslachtigheid in het gebruikte materiaal geeft ook een waarneembaar karakterverschil. Bovendien is de mensuur van veel pijpmateriaal dermate eng, dat van een behoorlijk sprekend orgel geen sprake kan zijn.

Voorts is er, met name bij de Prestant die in het front staat, zo'n grote overlengte, dat ook dit als negatief moet worden aangemerkt voor een karakteristieke, mooie toon. Dat het pijpwerk in "eigen werkplaatsen" gemaakt zou zijn, blijkt uit de (Duitse) benamingen op het pijpwerk niet. Waarschijnlijk heeft de fa. Standaard het pijpwerk bij een (Duitse) pijpgieterij besteld.

Prestant 8f o.a. in het front. Veel kernsteken. Grote overlengten. Frontpijpen "verzilverd".

Zacht Gedekt 16': Vanaf c metaal met veel kernsteken. Verder gecombineerd met de Subbas.

Roerfluit 8': Veel kernsteken. Zeer lange Roeren. Tot klein c houten Subbaspijpen.

Viola d'Amore 8': Kernsteken. Op de pijp staat Gamba. Tot klein c Subbaspijpen.

Voix Celeste 8': Kernsteken. Combinatie met Gamba. Tot klein c Subbaspijpen.

Aeoline 8' : Kernsteken. Is eigenlijk een Voix Celeste zonder Gamba.

Mist het Groot Octaaf.

Melofoon 4' : Kernsteken. Duidelijk waarneembaar klankverschil tussen aluminium- en orgelmetaalpijpen.

Orkestfluit 4' : Kernsteken. Loopt tot c'.

Concertfluit 4' : Kernsteken. Loopt vanaf c'. Heeft ander pijpmateriaal.

Cor de Nuit 2' : Kernsteken. Duidelijk waarneembaar klankverschil tussen aluminium- en orgelmetaalpijpen.

Subbas 16'. Zeer slecht functionerend.

Door de vele combinaties met deze Subbas 16' verliest elk register zijn karakter, slechts één register kan in zo'n geval karakteristiek worden geïntoneerd, namelijk de Subbas 16'.

C.

Over de windtoevoer het volgende:

De door Standaard aangebrachte magazijnbalg lekt. Niet zo erg maar wel te veel om bij een eventuele reparatie aan voorbij te gaan.

De twee schepbalgen die voor de windtoevoer hebben moeten zorgen zijn buiten werking sinds de elektrische ventilator is aangebracht. Wanneer?

Het Windkanaal is niet, zoals de fa. Standaard in haar rapport schrijft, van stevig grenenhout met ruim berekende doorlaatopeningen maar van een, door mij niet vast te stellen, stof, vervaardigd. Bovendien is dit windkanaal niet vierkant maar rond en heeft het een vertakking naar het regeerwerk. (Pneumatiek van Toets en Register.) *Te eng?*

D.

Het voetklavier (pedaal) heeft een te geringe omvang om enige orgelliteratuur van betekenis te kunnen realiseren. De normale omvang van een dergelijk klavier (pedaal) is van

C - d', of van C - f'.

Het mechanisme voor het verstellen van de tremulant is niet door mij gevonden. ???

Vrije registercombinatie over alle registers is niet aangebracht.

Of de kast in de stijl van het kerkgebouw is gemaakt laat ik graag over aan de op dit terrein deskundigen.

E.

Over de prijs zonder levering van een orgelfront is reeds boven geschreven. (zie pag:2) Standaard zou het orgel, met handhaving van het oude front, leveren voor F 2975.-

Advies.

Gezien de huidige toestand van het orgel, in acht genomen het verouderde en onbetrouwbare (slechte) systeem, inclusief het slechte pijpmateriaal moet ik U met klem ontraden het huidige orgel, op welke manier dan ook, te laten reviseren.

Elke reparatie die U aan dit orgel laat verrichten is, om het Bijbels te zeggen:

"Paarlen voor de zwijnen", in dit geval "....voor het zwijn".

Natuurlijk is ook dit orgel nog wel enigszins op te knappen maar dan door een matig tot slecht orgelmaker die het niet om het orgel of om Uw gemeente is begonnen maar uitsluitend om de verdiensten.

Onze generatie die weer enige verantwoordelijkheid gaat voelen voor de komende en dan komende generaties, heeft, indien mogelijk, de plicht te doen wat in haar vermogen ligt. Over dit laatste kan ik niet oordelen, U zult moeten beoordelen of het een haalbare zaak is om een nieuw orgel aan te schaffen, maar ik moet U, naar mijn beste weten en kunnen met klem adviseren, dit in overweging te nemen.

Een ander advies kan en wil ik U niet geven aangezien U dan na enkele jaren weer op een organistenstoep zult staan voor een advies. Waarschijnlijk dan niet op die van mij, omdat het thans gegeven advies gebleken was onjuist te zijn.

Mocht U besluiten tot aanschaf van een nieuw orgel dan wil ik U het volgende voorleggen:

Vraag inlichtingen en offertes bij goede Nederlandse orgelmakers.

Volledigheidshalve volgen hier enkele namen en voor zover mogelijk adressen:

1. Fa. van Vulpen. Ambachtstraat 1 Utrecht. Tel. 030-313541.
2. Fa. Fama en Raadgever. Bellamystraat 30 Utrecht. Tel. 030-13337 of 884746.
3. Fa. Bakker en Timmenga. Kleine Kerkstraat 25 Leeuwarden Tel. 05100-29687 of 29832.
4. Fa. Mense Ruiter. Oosterhamriklaan 12 Groningen. Tel. 050-771017.

5. Fa. Flentrop. Westzijde 57 Zaandam. Tel. 075-168651.
 6. Fa. Blank. Onderweg 9 Herwijnen. Tel. 04188-392.

Behalve de prijs zal ook de leveringstermijn een woordje moeten meespreken. Over de omvang van het instrument, het aantal stemmen, klavieren enz. kunnen we t.z.t. spreken, eventueel in overleg met de door U aan te wijzen orgelbouwer.

Voorts zijn er orgelbouwers die orgels in serie bouwen waardoor de aanschaffingskosten dalen. Misschien is ook hierover te praten als U besluit tot het, m.i., enig juiste besluit.

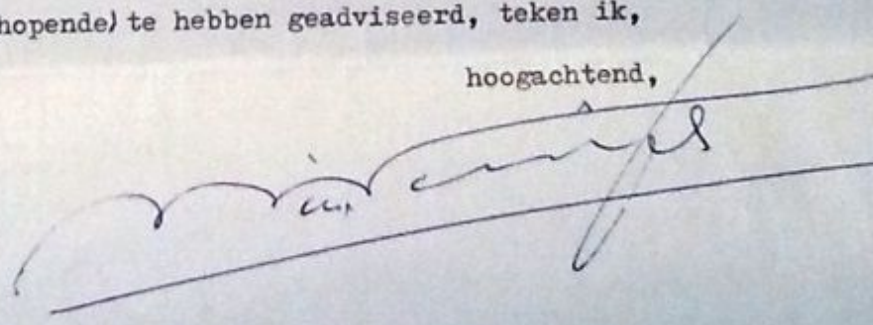
Mij zweeft voor ogen een orgel van \pm 10 à 11 registers, verdeeld over twee manualen en een vrij pedaal, als volgt: 5 stemmen op het eerste- 4 op het tweede manuaal en 2 stemmen op het pedaal.

Koppelingen op verschillende manieren aan te brengen.

Ook over de plaats heb ik reeds nagedacht, die zal links van de preekstoel het beste zijn, schuin naar de gemeente toe, zodat de organist min of meer met zijn rug naar de gemeente zit. Deze plaats biedt ook vele mogelijkheden voor het werken met Uw Kerkkoor en met eventuele solisten.

U naar mijn beste weten en kunnen(hopende) te hebben geadviseerd, teken ik,

hoogachtend,

Meppel. 16 Oktober 1973.
 Nico Verrips.